

I S T O R I E

Jurnalista Samira al-Masalma este una dintre cele mai cunoscute figuri ale revoluției din Siria, ocupând funcția de vicepreședinte al coaliției siriene de opoziție împotriva regimului lui Bashar al-Assad. În perioada 2008–2011, a fost prima femeie care a ocupat funcția de redactor-șef al ziarului sirian *Tishrîn* (*Octombrie*), iar mai înainte a lucrat la agenția de știri SANA (Syrian Arab News Agency) și ziarul *Al-Thawra* (*Revoluția*).

SAMIRA AL-MASALMA

**PRĂBUSIREA
SIRIEI**

**CONFLICTUL PENTRU
PUTERE, STAT ȘI IDENTITATE**

Traducere din limba arabă
de Catrinel Chelaru

Prefață
de Sabina Fati

HUMANITAS

Dedication

To my late husband, Mohammad Amin Al-Dandan, who was wearied by exile and consumed by longing for his homeland to which he returned in spirit but not in body. He firmly believed that Syria would recover through the efforts of its sons and daughters. He always supported my voice, which calls for peace and the establishment of a free homeland with a non-sectarian democratic governance, embracing all Syrians of all confessions and faiths.

To my sons, Majd and Hassan Al-Dandan, who overcame their pain with diligence, perseverance in education, and the hope that our country will rise again, like a phoenix from the ashes of war.

To all my friends, who have always stood by my side, offering their support and encouragement, pushing me to continue, persevere, and succeed.

A special thanks to my friend Dr. Lazkin Fate, who generously dedicated his time and effort to reviewing the Romanian edition of this book.

Dedicație

Pentru soțul meu răposat, Mohammad Amin Al-Dandan, care a fost epuizat de exil și mistuit de dorul țării sale, în care s-a întors în spirit, dar nu în trup. El a crezut cu tărie că Siria se va recupera prin eforturile fiilor și fiicelor ei. El mi-a sprijinit întotdeauna vocea, care îndeamnă la pace și la fondarea unui stat liber cu un guvern democratic fără culoare confesională, care să-i cuprindă pe toți sirienii, indiferent de profesiune sau credință.

Pentru fii mei, Majd și Hassan Al-Dandan, care și-au depășit durerea prin hărnicie, perseverență în educație și cu speranța că țara noastră va renaște, asemenea unei păsări Phoenix, din cenușa războiului.

Tuturor prietenilor mei, care mi-au fost mereu alături și m-au sprijinit și încurajat, sfătuindu-mă să continui, să perseverez și să reușesc.

Sentimentele mele de grațitudine se îndreaptă și către prietenul meu, dr. Lazkin Fate, care și-a dedicat cu generozitate timpul și efortul pentru a revizui ediția în limba română a acestei cărți.

CUPRINS

<i>Lebăda neagră a regimului Bashar al-Assad și de ce nu se termină războiul</i> (prefață de Sabina Fati)	11
Introducere	23
O mărturie personală	31
Începuturile revoluției	39
Gestionarea evenimentelor din Dar'ā	49
Fuga de confruntare	58
Cum am intrat în Coaliție	63
De la conflictul din Siria la lupta pentru putere	67
Schimbările de poziție ale statelor	68
<i>SUA</i>	68
<i>Turcia</i>	69
<i>Intervenția rusă în Siria</i>	71
<i>Iranul: de la intervenția unilaterală la parteneriat</i>	72
<i>Israelul: rolul ascuns în conflictul deschis</i>	73
Evoluții dramatice	74
Concluzii preliminare	78
Despre poziționarea Rusiei	81
Realitatea opoziției și criticile sale	86
Opoziția și discursurile sale contradictorii	89
O viziune ambiguă și incompletă pentru viitorul Siriei	92
Despre greșelile opoziției siriene	95
Necesitatea revizuirii critice a politicii	98
Critica americană tardivă	105

Revendicările opoziției siriene	108
Criticarea și reformarea opoziției	111
Între Armata Liberă și Frontul al-Nusra	116
Hezbollah și al-Nusra	119
Declinul sistemului etic	122
Despre slaba empatie față de revoluția siriană	125
Renunțarea la pariurile greșite pentru destinul sirian	129
Strategia americană și conflictul sirian	132
America și Iranul	134
Opoziția și discursul lui Michael Ratney.	137
Notă asupra scuzelor întârziate ale lui Ford.	140
Între revoluție și opoziție	144
Conflictul pe masa negocierilor	145
Fundamentul soluției de negociere	146
Situația delegației opoziției	147
Opțiunile propuse	149
Ce trebuie să înțeleagă opoziția	151
Consecințele și eșecul negocierilor	152
Astana vs. Geneva.	153
Dialogul între platforme și conflictul dintre agendele politice	155
Cele patru „coșuri“ ale lui Staffan de Mistura	158
Limitele lui Staffan de Mistura și confuzia opoziției	160
Firul iluzoriu dintre Astana și Geneva	162
Astana și războiul împotriva terorismului	163
Rolul Înaltului Comitet pentru Negociere	165
De la Geneva la Astana, apoi la Soci	166
Problematica negocierilor	170
Lecții învățate din pierderea Alepului.	173
Despre lipsa opțiunilor	177
Procesul de negociere de la Geneva. Încotro?	181
Zădărnicia procesului de negociere de la Astana	181
Ce trebuie să știm noi și cetățenii noștri sirieni kurzi	186
Problema kurdă ca o dilemă și pentru Turcia	192
SDF în Raqqa	195
Noi, kurzii și ideea de federalism.	198
Kurzii, autodeterminarea și lecția siriană	199

Înainte de încheiere	203
Punctul 1: Din punct de vedere procedural	204
Punctul 2: Declarația care ar trebui să fie dată la finalul reuniunii	205
Punctul 3: Negocierile	206
<i>Postfață</i> : Siria la care visăm sau Siria posibilă	209

LEBĂDA NEAGRĂ A REGIMULUI BASHAR AL-ASSAD ȘI DE CE NU SE TERMINĂ RĂZBOIUL

Prefață de Sabina Fati

„Mi-au stins țigări pe față pentru a-mi aminti mereu că «cine abandonează regimul se urăște»“. Samira al-Masalma povestește cum s-a răzbunat sistemul pe ea și pe familia ei atunci când Primăvara Arabă era pe cale să izbucnească și în Siria. Samira, o jurnalistă importantă, care se învârtea în cercul rarefiat al puterii, șefa singurului ziar care apărea sâmbăta, *Tishrîn*, află în după-amiaza zilei de vineri 18 martie 2011 că nu poate publica mai nimic despre demonstrația masivă care începuse la Dar‘ā, un oraș vechi situat în sud-vestul țării, la nici 15 km de granița cu Iordania. Dar‘ā e și locul de origine al tatălui ei, un detaliu nesemnificativ până atunci, mai ales că acest oraș nu se afla în fruntea listei cu locurile care ar fi putut periclita regimul Assad; lista fusese alcătuită de organele de securitate în încercarea de a preveni extinderea Primăverii Arabe. Securitatea siriană se temea mai ales de regiunile locuite de kurzi și pregătise planuri de prevenire a revoltelor, dar nu și-a imaginat niciodată că totul se va transforma într-un război care va distruge țara și care va părea fără sfârșit.

În Siria, Primăvara Arabă s-a transformat foarte repede într-un război civil: a început în martie 2011 și încă nu s-a terminat. A provocat peste 600.000 de morți până în martie 2024, dintre care aproape 26.000 de copii, 165.000 de civili, 343.344 de militari și paramilitari au murit în războiul civil din Siria. Statisticile făcute de Observatorul Sirian pentru Drepturile Omului scot la iveală că 50.000 de civili au murit sub tortură în centrele securității regimului sirian condus de Bashar al-Assad. Alți 50.000 au fost împușcați de forțele armate ale regimului,

peste 26.000 de civili au murit în atacurile aeriene ordonate de al-Assad, 9.000 de civili au fost omorâți de bombardamentele rusești, 2.400 au fost omorâți de facțiunile opoziției, aproape 3.000 de coalițiile internaționale, 1.000 au fost executați de jihadiști, alți 1.000 de forțele armate ale Turciei, 5.000 au fost omorâți de Statul Islamic. În plus, 13 milioane de oameni au fost nevoiți să-și părăsească locuințele.¹

Familia al-Assad provine din rândul alaviților, o minoritate mai puțin religioasă, așa că protestul nu avea nici o legătură cu altele din zona Primăverii Arabe. Totuși, al-Assad a încercat să folosească acest pretext pentru a scinda și mai mult societatea, fiindcă „regimul știa că singura lui șansă de a câștiga împotriva unui protest democratic, care depășește toate barierele confesiunilor, era să instige aceste diviziuni și să provoace o revoltă intraconfesională”.² Bashar al-Assad a ratat până la urmă acest scenariu, dar a creat condițiile unuia mult mai dur: conflictele naționale s-au transformat pe teritoriul Siriei în bătălii și revanșe cu trupe internaționale; americanii și rușii, iraniienii și turcii au fost părți în conflictul mare pe care îl descrie această carte.

Totul a pornit pe 6 martie 2011, când mai mulți adolescenți au fost arestați în orașul Dar‘ā după ce au acoperit zidurile unei școli cu sloganuri revoluționare și antiguvernamentale. Câțiva dintre ei au fost uciși în arest, ceea ce a determinat izbucnirea unui protest în Dar‘ā, apoi și în alte orașe. Amploarea revoltei a fost alimentată și de manifestațiile similare din alte țări arabe, dar o lună mai târziu armata guvernului Assad a deschis focul împotriva demonstranților, ceea ce a dus la escaladarea protestelor. Deja în vara anului 2011 sute de mii de oameni cereau demisia lui al-Assad în stradă și tot atunci s-a înființat așa-numita Armată Siriană Liberă; sub cupola acesteia

1. SOHR Documents, „The Syrian Observatory for Human Rights, Syrian Revolution 13 years on | Nearly 618,000 persons killed since the onset of the revolution in March 2011“, *The Syrian Observatory for Human Rights* (15 martie 2024), <https://www.syriahr.com/en/328044/> (accesat 25 octombrie 2024).

2. François Burgat, *Pas de printemps pour la Syrie*, Éditions La Découverte, Paris, 2013, p. 23.

au luat naștere milițiile locale, care încercau să apere localitățile de represiunea forțelor armate. Acestor miliții li s-au alăturat jihadiștii, cu agenda lor islamistă, așa că violențele s-au amplificat, iar forțele rebele au început să preia controlul mai multor orașe mici. Un conflict suprapus a apărut imediat între suniții majoritari și šiiti alaviți, ceea ce a atras susținerea statelor musulmane pentru fiecare facțiune în parte. În 2012, luptele au ajuns la Damasc și în Alep, iar în 2013 regimul al-Assad a folosit rachete cu gaz sarin împotriva protestatarilor. Inspectorii ONU cărora guvernul de la Damasc le-a permis să vină în inspecție au găsit dovezi că bombele cu clor au fost folosite în mod sistematic în atacuri desfășurate între aprilie și august 2014. În vara anului 2014, Statul Islamic și-a proclamat califatul: conflictul implica deja jihadiștii afiliați al-Qaeda, armata rebelilor, finanțată de state occidentale, armata kurzilor și forțele regimului Bashar al-Assad. Statele Unite au intervenit cu prima lovitură aeriană împotriva Statului Islamic în septembrie 2014. În 2015 a intrat și Rusia în ecuație cu raiduri aeriene împotriva rebelilor schimbând total ecuația de pe teren, astfel încât până la sfârșitul anului 2018 toate teritoriile controlate de rebeli, cu excepția celor din regiunea Idlib, căzuseră în mâinile forțelor guvernamentale. Până în 2020, guvernul sirian controla aproximativ două treimi din țară și continua să își consolideze puterea. Luptele din prima linie dintre guvernul Assad și facțiunile de opoziție s-au redus în general în intensitate până în 2023, dar au existat izbucniri regulate în nord-vestul Siriei și au apărut proteste pe scară largă în sudul Siriei, răspândindu-se din nou la nivel național, ca reacție la politicile autocratice ale regimului și la sărăcia endemică din țară. Aceste noi revolte generalizate seamănă cu cele din 2011 care au început la Dar'ā.

Dar'ā a fost lebdă neagră a regimului Bashar al-Assad. După cum am mai spus, revolta a început acolo pentru că șeful securității regionale arestase 11 tineri, pentru niște graffitiuri de susținere a Primăverii Arabe prin care anunțau că în curând va veni și rândul doctorului al-Assad, președintele Siriei. Bashar al-Assad, născut în 1965, s-a specializat la Londra în oftalmologie și, spre deosebire de frații lui, nu era deloc interesat nici de politică, nici de cariera militară. Totul s-a schimbat, însă, în

INTRODUCERE

Înainte de toate, trebuie să spun că mărturia mea despre realitatea opoziției siriene și despre circumstanțele revoluției din Siria îmbină aspecte subiective și aspecte obiective; încerc astfel să dau seamă de adevărul pe care l-am văzut și l-am trăit eu în anii pe care i-am petrecut printre figuri ale regimului și ale opoziției, dar și printre entități care reprezintă revoluția în afara țării. Demersul de față se bazează, în primul rând, pe experiența mea ca jurnalist, apoi ca personalitate care a ajuns indirect în vârtejul evenimentelor politice, dar și ca cetățean, dacă pot spune așa, care a trăit sub regimul sirian timp de patru decenii, din care jumătate lucrând în presa afiliată regimului sau apropiată de acesta.

Această abordare deschide orizonturi revelatoare în care mă confrunt cu mine însămi, sperând că acest volum îmi va oferi chiar și o mică mulțumire față de ceea ce am simțit, am spus sau am făcut, la celălalt capăt al unei perioade de tăcere și al abandonării iresponsabile a confruntării cu evenimentele grave pe care le-am trăit ca și cum ar fi fost lipsite de importanță. Nu am înțeles atunci că ele au construit scena înfrângerii care a transformat revoluția siriană într-o stare de inerție, care le-a înlesnit oportuniștilor politici preluarea frâielor prezentului și viitorului poporului sirian. Acest popor, căruia sunt mândră că îi aparțin, a plătit un preț uriaș prin viața, civilizația, suferințele, sacrificiile și strămutarea lui, ca să se elibereze de un regim corupt și tiranic, să-și câștige libertatea și să-și restabilească demnitatea într-un stat democratic care protejează drepturile cetățenilor săi ca oameni liberi și egali.

Această carte nu reprezintă doar rezultatul a ceea ce am avut de spus ca jurnalistă convinsă de misiunea investigării adevărului și preocupată profund de ființa umană, cu toată valoarea sa morală și etică, ci ea este, în același timp, felul prin care îmi cer iertare de la acest popor mândru pentru că nu am reușit să-mi îndeplinesc cu totul îndatoririle față de el ca redactor-șef al publicației guvernamentale siriene *Tishrîn*, ca vicepreședinte al Coaliției Naționale a Forțelor Revoluționare și de Opoziție în anii 2016–2017 sau în calitate de membru al acestei entități politice de opoziție, din motive independente de voința mea și de voința sirienilor liberi, dintre care unii sunt parte a respectivei entități.

În această carte, îmi aștern mărturia despre parcursul revoluției din Siria și îi ofer cititorului o trecere în revistă a acesteia dintr-un unghi critic al modului în care opoziția a gestionat condițiile în care a avut loc revoluția. Ridic, totodată, întrebări care se impun a fi adresate despre: Unde am fost noi? Unde am ajuns? De ce? Cum? Și cine poartă responsabilitatea pentru toate acestea?

Aș dori să vorbesc deschis aici despre neajunsurile care au afectat activitatea în opoziție, convinsă fiind că este dreptul sirienilor să cunoască aceste lucruri și că este necesar ca entitățile noastre politice, discursurile și maniera de lucru să fie supuse controlului, criticii și tragerii la răspundere. Cred, de asemenea, că este greșit să justificăm neajunsurile doar prin circumstanțe obiective sau externe, pentru că aceasta ar însemna dezvinovățire, mistificarea adevărului și abandonarea răspunderii politice și morale în fața poporului sirian, care trăiește tragedii și aduce sacrificii ca ofrandă sau pledoarie pe altarul libertății pentru care a ieșit în stradă.

Am scris această carte pentru a-mi exprima poziția cu privire la toate evenimentele care au avut loc în Siria și la revoluția sirienilor, dorind ca poporul să cunoască cu adevărat ceea ce s-a întâmplat, plasându-mă eu însămi în poziția de a fi trasă la răspundere. Cred că acest lucru mă obligă atât pe mine, cât și pe toți colegii din opoziție să ne confruntăm cu următoarele întrebări:

De ce a eșuat opoziția – iar Coaliția este una dintre entitățile sale recunoscute internațional – în a-și consolida poziția în

comunitățile siriene din țară și din străinătate? De ce nu a reușit Coaliția să absoarbă elemente din întreg spectrul politic sirian? Oare cele două formațiuni ale Coaliției și ulterior ale Înalțului Comitet pentru Negociere, cu cele două componente ale sale (iar numărul lor ar putea să varieze pe viitor), chiar exprimă realitatea revoluției siriene? Împlinesc cele două formațiuni vreo nevoie politică sau socială în această revoluție prin funcțiile sau alcătuirea lor? Cu ce am contribuit noi atunci sau ce valoare am adus individual sau ca entități? De ce a rămas Coaliția, ca organism politic care reprezintă revoluția pe plan internațional, în imposibilitatea de a-și găsi un punct de sprijin în regiunile așa-numite „zone eliberate”? De ce relațiile sale cu facțiunile militare au rămas limitate sau fără nici un rol sub aspect operațional? Ce am câștigat din dependența față de voința unui stat sau a altuia?

Știu că astfel de întrebări sunt dificile și complexe și cunosc presiunea dată de contextul internațional, regional și arab, însă mai știu că, dacă am fi avut voință sinceră, determinare puternică și o viziune obiectivă, situația noastră ar fi putut fi mai bună, iar răspunsurile noastre la aceste întrebări și provocări ar fi fost mult mai satisfăcătoare decât cele pe care le putem oferi acum.

Pentru toate aceste motive, dar și pentru martiri, cei răniți și schilodiți, pentru cei arestați, asediați și rămași fără adăpost și pentru toți acei sirieni care vor vrea să afle mai târziu răspunsuri despre felul în care s-a ajuns la acest dezastru abătut peste întreaga țară, consider că am datoria de a le oferi o analiză obiectivă, curajoasă și responsabilă a parcursului nostru. Trebuie să investigăm critic toate entitățile care au pretins că reprezintă revoluția și care trebuie să răspundă pentru acțiunile lor și să-și asume responsabilitatea. Oricine este supus greșelii, or entitățile politice cu adevărat responsabile și încrezătoare în forțele proprii sunt cele care ar trebui să-și asume răspunderea în mod transparent și să analizeze onest, serios și util parcursul, experiențele și metodele noastre de lucru. Dimpotrivă, în cadrul ședințelor Adunării Generale a Coaliției Forțelor Revoluționare și de Opoziție și ulterior în Înalțul Comitet de Negociere, ordinea de zi se transformă, de cele mai multe ori, într-o discuție despre rapoarte și, de acolo, într-o

simplă declarație plină de generalități, care nu aduce nici o clarificare, o evaluare a situației și nici nu dezbate planuri concrete. În acest fel, ele ajung să fie căi greșite și ineficiente, care servesc pretinsului scop al prezenței lor acolo.

Din moment ce eram unul dintre membrii Coaliției și am ocupat funcția de vicepreședinte al acesteia, pot confirma că această formațiune este rezultatul și garantul componentelor din care s-a constituit, chiar dacă nu reprezintă totalitatea forțelor de opoziție sau dimensiunea lor în societate. Acestea sunt componente ineficiente, slab reprezentate, cărora le lipsește experiența politică și chiar implicarea, în ciuda pretențiilor ridicate cu privire la capacitatea lor de implicare. Motivul este cunoscut. Din momentul în care regimul Assad s-a instalat în Siria, pluripartidismul și activitatea politică au fost interzise. Totodată, aceste componente au format un organism public din peste o sută de persoane, deși numărul lor a alternat odată cu retragerile și extinderile Coaliției, uneori sub umbrela reformei, iar alteori pentru a urma interesele unora dintre membrii ei. Cu scopul de a reduce la tăcere pe oricine nu se conforma deciziilor, s-au folosit metode primitive, care nu au fost supuse unor standarde care să lase loc unui dialog constructiv sau care să fie valorificate în vederea dezvoltării activității organismului. Acest fapt a condus la slaba reprezentare a poporului sirian în opoziție, iar Coaliția s-a transformat într-o entitate închisă populației cu drept de reprezentare prin cote, ceea ce contrazice normele de bază ale politicii și nevoia de a forma o entitate reprezentativă pentru opoziție care să-și prezinte proiectul alternativ la un regim căruia pretinde că i se opune și cu care concurează pentru putere, sub premisa că deține majoritatea populară. Astfel, Coaliția a devenit un bloc opac și surd, care nu se poate deschide către partizanii revoluției pe care o reprezintă, dar și un organism politic impenetrabil în ceea ce privește accesul poporului în structurile sale. De asemenea, îi lipsesc competențele, inițiativa și credibilitatea în fața propriei populații și a opiniei publice internaționale, pe lângă faptul că o parte a Coaliției trebuia să se transforme într-un aparat de funcționari fideli unui stat sau altuia sau afiliați cu vreuna dintre componentele sale.

În timpul mandatului meu de vicepreședinte al Coaliției, nu am avut sentimentul lucrului în echipă. De fapt, eram mai degrabă niște angajați cărora le lipsea spiritul instituțional, iar structurile interne erau incompatibile cu ideea noastră de entitate revoluționară. Ne lipseau, de asemenea, normele de bază ale acțiunii politice în raport cu perceperea rolului Coaliției de lider al revoluției populare al cărei scop era de a stabili un sistem democratic care prețuiește cetățenii, pentru a pune capăt erei regimului autoritar care a condus Siria timp de peste cinci decenii la rând, moștenind puterea de la regimuri născute în urma loviturilor de stat, din perioada independenței până la ceea ce s-a numit Revoluția din martie 1963 (lovitura de stat a lui Hafez al-Assad). Toate acestea explică modul în care am eșuat în construirea unei mișcări alternative sau a unei entități instituționale capabile de evoluție. De asemenea, am suferit din cauza deciziilor unilaterale, a centralismului și a relexelor intenții sau a intereselor mărunte, iar munca noastră s-a limitat în mare parte la emiterea unor declarații sterile și a unor condamnări morale, precum și la exercitarea unei false autorități care viza deturnarea de fonduri în favoarea intereselor „de grup“. În schimb, Coaliția și-a implementat, pentru un timp, proiectele fictive sub denumirea de *consilii locale*, pentru ca mai apoi să se numească *guvern interimar*, transformat ulterior într-un instrument al statului turc, care făcea numiri, demiteri și chiar concedieri ale angajaților prin intermediul unor guvernatori turci.

Declarațiile noastre s-au bazat pe reacții, și nu pe crearea discursului politic al revoluției. Mai mult, chiar am salutat discursurile emise de unele facțiuni militare cu agende nepatriotice și străine revoluției și scopurilor sale, în loc să facem un efort de dialog și să le atragem către o platformă bazată pe instaurarea unui stat democratic al cetățenilor, care să țină cont de diversitatea și pluralismul din societatea noastră siriană, situată departe de viziuni înguste și de interese facționare și sectariene. Mai periculos este faptul că, timp de mulți ani, Coaliția a considerat Frontul al-Nusra¹ parte integrantă

1. Cunoscut și sub numele de Frontul pentru Cucerirea Levantului, Frontul al-Nusra a fost o organizație jihadistă salafită care a luptat